

עומק הפשט

בס"ד, יום ג' פרשת תולדות כ"ח חשוון תשע"ט,
גליון נושא, בענין העומד על הפרק.

בירורי הלכה ופסקי דין אקטואליים, מפי גדולי
ופוסקי הדור שליט"א. לעורך לב המעיין, ואין
לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

גליון נושא:

'צילום אוטומטי בשבת'

נב _____ ווי העמודים

סימן יד

להתקין מצלמה בבית הכנסת, כדי לתפוס מי גונב
את הקוגל בשבת

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

מדי שבת בשבתו אנו מתפללים במנין ותיקין, ולאחר התפילה יש לנו
שיעור של שעה וחצי בגמרא והלכה. כדי שנוכל ללמוד רעננים בשיעור,
מתקיים מיד לאחר התפילה קידוש בבית הכנסת, עם עוגות וקוגל
אטריות, כאשר הקוגל מונח על פלטה חשמלית כל השבת.

לאחרונה אנו מגיעים בשבת בבוקר לקידוש, ורואים שחסר כמות
נכבדת של קוגל, מסתבר שיש אנשי דלא מעלי, שנכנסים בליל שבת לבית
הכנסת ואוכלים כמות ניכרת מהקוגל שהכנו לצורך הקידוש.

עלה בדעתנו להתקין מצלמה בבית הכנסת, ולכוון אותה שתפעל רק
בשעה שאין בה מתפללים, וכמובן שתכבה בשעות שהמתפללים מתחילים
להגיע לתפילה, ובעזרת השם, נוכל לתפוס את הגנבים בעזרת המצלמה.

השאלה האם מותר לעשות כן, שמצד אחד אנו מכשילים את הגנבים
כשהם עוברים ליד המצלמה, הם כאילו מנציחים את עצמם על המסך,
אך מצד שני, הרי הגנבים לא יודעים על קיום המצלמה, ואם כן כשהם
נכנסים לבית הכנסת כשמצלמה פועלת דינם רק כמתעסק, ואינם עוברים
על איסור, ואם כן אולי מותר להתקין את המצלמה?

תשובה

מחשבת, שאטו אם יהיה לוויין בשמים
המצלם מי שהולך בארץ, נימא שיאסר
לילך אם ידוע שתמונתו נרשמת עכשיו
במצלמת הלוויין, ופשוט שאין בזה
איסור, כיון דאין לאדם שום קשר
למלאכה הזו, והיא נפעלת בריחוק
ממנו, ואין לו תועלת ממנה, אין זו
מלאכת מחשבת כלל.

אמנם נראה שאף שאין איסור לעבור,
אבל בכל זאת אין זה כבוד

לכאורה מותר, וכמו שאמר מו"ח מרן
הגרי"ש אלישיב זצ"ל ומרן
בעל השבט הלוי ומרן הגר"נ קרליץ
שליט"א (הובא בארחות שבת פרק כו הערה מד)
שההולך ברחוב וידוע שבעברו ליד בנין
מסוים ידלק אור, אין בזה איסור,
והטעם כיון שהאדם אינו מעוניין באור
הזה כלל, ואין לו קשר ישיר למלאכה,
אלא היא נדלקת בריחוק ממנו, ואין כאן
תועלת המיוחסת אליו, אין זה מלאכת

תמונה של שבת במצלמת אבטחה
אוטומציה: בגליון הקודם (מספר 188)
התברר דין תמונה שצולמה בשבת, על
ידי מעשה אדם האם נאסר מדין 'מעשה
שבת', שלדעת רוב הפוסקים אסור מדין
הנאה ממעשה שבת, ויש מקילים מטעם
שלא נחשב הנאה אסורה, ועוד שהעתק
של התמונה אינו החפצא שנאסרה.

בגליון הנוכחי, נברר בסייעתא
דשמיא, דין תמונה שצולמה באופן
אוטומטי ללא מעשה אדם, על ידי
מצלמות אבטחה וכדומה, האם נאסר
ליהנות מהתמונה כדין 'מעשה שבת'?
והאם השימוש בתמונה, גורם למפרע
שיאסר לעמוד בפני המצלמה? והאם
בכלל מותר להציב מצלמה שתצלם
בשבת?

1. צילום אירוע בשבת

ההוראה למעשה: ראשית דבר, ההלכה
הפסוקה שהסכימו עליה פוסקי זמננו
שליט"א, וכפי שהורה הג"ר יצחק
זילברשטיין שליט"א (חשוקי חמד שבת
דף קמט, מאה שערים עמוד צ, והערב
נא חלק א עמוד 218) שהדין מתחלק בין
שני אופנים עיקריים; אסור ליהנות
ולהשתמש בתמונות של אירוע בשבת
(כמו טיש, שלום זכר, ברית, קידוש,
שבת חתן, שבע ברכות, ועוד) כגון
באולם או בבית הכנסת שמותקן שם
מצלמות אבטחה. אבל מותר ליהנות
ולהשתמש בתמונות כאשר אירעה גניבה
בשבת, ובודקים את תיעוד התמונות
במצלמות אבטחה בכדי לתפוס את
הגנב. וטעם החילוק כפי שיתבאר.

מעשה חושב \ סימן טו _____ נב

לשבת להתקין מצלמה שתצלם את
העוברים ושבים, וכפרט שכל מטרת
ההתקנה היא 'לצורך שבת', ואין הקוגל
כל כך חשוב שבשביל זה צריך להתקין

מצלמה, אך העצה היא, לכתוב שלט
שהמקום מצולם, וזה מותר, ובזה כבר
די להרתיע את הגנבים.

אסור להצטלם: עיקר האיסור ליהנות מתמונות של אירוע בשבת, הוא כאשר מתכנן מראש להשתמש בתמונה, שהרי כבר נחלקו גדולי הדור שליט"א (הובאו בהרחבה בגיליונות 67-68) האם מותר לעבור בשבת מול 'מצלמת אבטחה', ולשיטת האוסרים לעבור בשבת מול עין המצלמה, ודאי שאסור להיכנס בשבת לאולם אירועים שמתעד את האירוע. וגם לשיטת המתירים לעבור בשבת מול מצלמת אבטחה, כל יסוד ההיתר, מבוסס על העובדה שהעובר מול המצלמה 'לא ניחא ליה' בצילום, אבל כאשר מתכנן מראש להשתמש בתמונות, הרי 'ניחא ליה' בצילום, ובאופן כזה לכל השיטות אסור לעמוד מול המצלמה.

אסור לצלם: ויותר מזה חידש הג"ר ניסים קרליץ שליט"א (חוט שני מזוזה ברכות עמוד שעח אות ג), שאם בעל המצלמה מתכנן להשתמש בתמונה, אף שהמצולם אינו יודע שיש מצלמה, אסור להפעיל את המצלמה מערב שבת שיפעל בשבת. וכעין זה הורה הג"ר אביגדור נבנצל שליט"א (תשובות אביגדור הלוי עמוד שכד) שאסור לכוון מצלמה שתצלם את העולים לתורה בשבת.

אין ברירה: אמנם, באופן שאינו מתכנן מראש להשתמש בתמונה, ורק במוצאי שבת החליט ליהנות מהתמונה, יש לחקור, האם מתברר למפרע שהיה 'ניחא ליה' בצילום בשבת, שאז לכל הדעות אסור לעמוד בשבת מול עין המצלמה, וכאמור, או יתכן שאינו תלוי אחד בשני, בשבת 'לא ניחא ליה' בצילום התמונה, ובמוצאי שבת יש לו החלטה חדשה לקחת את התמונות. בפרט כאשר אדם אחר מחליט לקחת את התמונה, שאינו מגדיר את מעשה העובר מול המצלמה. למשל - בבית כנסת שהמתפללים מצולמים בשבת במצלמות האבטחה, והגבאי מחליט במוצאי שבת לראות את התמונות.

והכריעו גדולי הוראה שליט"א, שלא אומרים 'יש ברירה' למפרע שיחשב איסור, והוכחתם מהדין בהלכות בורר, שאם בורר לאלתר מותר, ואם בורר לסעודה שלאחר זמן אסור. וכתב הפרי מגדים (סימן שיט משבצות זהב ס"ק ה), הביאו השער הציון (סימן שיט ס"ק ה), שאם בירר לאותה סעודה, ואחרי הברירה התחרט והחליט להשאירו לסעודה אחרת, למרות שאין כאן חיוב חטאת, שהרי קדמה מעשה למחשבה, מכל מקום 'לא אריך למעבד הכי'. וסיים השער הציון, 'וצריך ראייה לדבריו' ומציין לסימן שט"ז סעיף ו' בהלכות צידה, שם כתב בביאור הלכה (ד"ה חייב), בשם הרמב"ן שאם ישב אדם בפתח הבית, ולאחר שישב נודע לו שיש צבי בבית, מותר לו להמשיך בישיבתו עד שתחשך, מפני שקדמה צידה למחשבה. וכפי שהאריכו הפוסקים בגדר דין זה.

היוצא מהדברים, שאין מגדירים את המעשה למפרע כמלאכה, אלא רק 'לא אריך למיעבד הכי', לדעת הפמ"ג. ואם כן, כאשר רק במוצאי שבת מחליט להשתמש בתמונה, אינו מגדיר למפרע שיחשב 'ניחא ליה', ואולי אינו ראוי לכתחילה, כלשון הפמ"ג 'לא אריך למיעבד הכי'. ורק אם מתכנן מראש להשתמש עם התמונה, אז לכל הדעות אסור להיכנס תחת עין המצלמה.

מאידך יש מחכמי הוראה שליט"א שמחמירים ולשיטתם אם משתמש במוצאי שבת מתברר איסורו למפרע, שכלפי תמונה יותר מסתבר לומר 'ניחא ליה למפרע', כי באמת כל פעם שעובר תחת מצלמה עושה מלאכה גמורה, ורק אם בפועל אינו משתמש ולא הרוויח כלום מהתמונה, לא מתייחס אליו, אבל אם בסוף נהנה מהתמונה, חוזר המצב הראשון שיוצר תמונה באיסור. ואינו דומה לבורר 'אוכל מתוך פסולת, ביד ולא בכלי, ומיד לצורך הסעודה' שאינו פעולה של תיקון המאכל אלא דרך אכילה. וכן ישיבה על הדלת, אינו פעולה של צידה.

2. מעשה שבת

מצד נוסף אסור ליהנות מהתמונה, כדין תמונה שצולמה על ידי ישראל באיסור בשבת. שאם המצולם תכנן וניחא ליה בצילום, בפרט כאשר עמד יפה מול המצלמה, שגילה דעתו בפירוש שחפץ בתמונה, נחשב כמצלם את עצמו, ועבר איסור שהצטלם בשבת, והרי כבר הכריע השו"ע (סימן שיח סעיף א), את הדין של 'מעשה שבת' של ישראל במזיד, שאסור בהנאה לו לעולם, ולאחרים עד מוצאי שבת, ואם כן יאסר למצולם ליהנות מהתמונה לעולם.

צדדי ההיתר: יש מקום להתיר מכמה צדדים; הרי אפילו במזיד, שיטת הגר"א (או"ח סימן שיח ס"ק א) שגם לעצמו מותר למוצאי שבת. ואולי המצולם הוא רק בגדר שוגג, וגם לדעת השו"ע 'מעשה שבת' בשוגג מותר למוצאי שבת אפילו לעצמו. וממילא בתמונה אם נכנס בשוגג תחת המצלמה מותר גם

לעצמו. ואם המצולם לא תכנן לקחת את התמונות במוצאי שבת, הרי הוא כמו 'מתעסק', ויש אומרים שבמתעסק אין כלל איסור של 'מעשה שבת'.

סברא נוספת להתיר, כי האיסור ליהנות מ'מעשה שבת' הוא דרבנן, ופעולת הצילום גם היא מלאכה דרבנן שהרי זה כתיבה שלא כדרך (ויתכן לתלותו בנידון אם שינוי והגברת זרם נחשב בונה לדעת החזו"א), וכתיבה שאינה מתקיימת, ואם כן זה 'תרי דרבנן'.

האיסור, הוא רק לשיטת האוסרים בתמונה שצולמה בשבת על ידי מעשה אדם. אבל לשיטת המתירים להסתכל בתמונות שצולמו בשבת על ידי מעשה אדם, כמבואר בגיליון הקודם, מטעם שאין ההסתכלות בתמונה נחשבת הנאה אסורה, ועוד שהעתק של התמונה אינו החפצא האסורה, ודאי שמותר ליהנות מהתמונות של הצילום האוטומטי.

3. חילול ד' וזלזול בכבוד השבת

לא ראוי: גם באופנים שמצד הדין מותר ליהנות מהתמונה, עדיין לא ראוי לפרסם את התמונות מצד ביטול וזלזול כבוד השבת כאשר ניכר בתמונות שצולמו בשבת, חילול ד', וזילותא דשבתא, אוושא מילתא, עובדין דחול, מראית העין, שיראו תמונה שצולמה בשבת. ובאופן שכרוך איסור במצלמה, שייך גם איסור משום 'מסייע' ומחזיק ידי עוברי עבירה (מפעילי המצלמות בשבת שלא כדין).

כפי שאמר הג"ר אפרים גרינבלט זצ"ל (הובא בספר אבני דרך חלק ו סימן נו עמוד 174) שלמרות שאין איסור מצד מלאכה, יש להחמיר מצד עובדין דחול, ומצד מראית העין, ועוד שמא יבואו לשים באיסור מצלמות על שעון שבת. ודעת הג"ר שריה דבליצקי זצ"ל (הובא בספר אבני דרך חלק ו סימן נו עמוד 174) שלא כדאי להתפלל בבית כנסת שיש בו מצלמות, וכל שכן שאין לפתח תמונות.

ועוד שנמצא מביא לידי תקלה, שאם כל שבת יקחו את התמונות, נמצא שבאירוע הבא, יכוונו מראש להצטלם ונהפך ל'ניחא ליה', ועוברים איסור במה שעומדים בפני המצלמה, ובמה שמתקנים את המצלמה.

4. תיעוד גניבה או פריצה

למרות האיסור להשתמש בתמונות של אירוע בשבת, מותר להשתמש בתמונות בהם צולם גנב שפרץ לבית או עסק בשבת, ורוצים לזהות את הפורץ. וכפי שכתב הג"ר יוסף ליברמן שליט"א (משנת יוסף חלק יג סימן קיד), שישנם סברות להתיר. עיקר ההיתר כי 'לא ניחא ליה' לגנב להיות מצולם, ומותר לגנב להיכנס תחת עין המצלמה, ואין לו איסור מעשה שבת, כי 'לא ניחא ליה' להיות מצולם, ועוד שהגנב הוא בגדר 'מתעסק', שהרי לא ידע שיש שם מצלמה.

ביחס למציב המצלמה, הרי אין כאן מעשה של בני אדם, אלא רק מכשירים אוטומטיים, ואם כן לא יתכן להגדיר את הצילום כ'מעשה שבת', אפילו לדעת הטור והשו"ע (סימן שיח) שפסקו במעשה שבת כרבי יהודה, שבמזיד אסור לעצמו לעולם, אבל כאן בעל הבית שהעמיד את המצלמה צילם רק בגרמא ואין לבעל הבית איסור שימוש בתמונות. וגם אין לו חיוב להפריש את הגנב מאיסור, כמבואר בגמ' (בבא קמא סט). שאומרים באופן כזה 'הלעיטהו לרשע וימות'. [בנקודה זו חולק בחשוקי חמד (בבא קמא דף סט. ווי העמודים) שבגנב סתם לא אמרינן 'הלעיטהו לרשע וימות', ורק באופן שהגנב התעלל בגנב להכעיס עד כדי פיקוח נפש, רק אז מתיר הגר"י זילברשטיין שליט"א להכניס לו רעל בכריך].

וכן פסק הג"ר ניסים קרליץ שליט"א (חוט שני מזוזה ברכות עמוד שעח אות ג), שמותר לעבור תחת מצלמת אבטחה שנועדה להרתיע את הגנבים וכיוצא בזה, כי לא ניחא כלל לשום אדם בפעולת הצילום ובתמונה עצמה, וכל מטרת המצלמה היא שלא יגיעו הגנבים. וכן כתב הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א (ווי העמודים שבט תשע"ו מספר 26 עמוד נב) ועוד פוסקים שמצד הדין מותר להתקין מצלמות על מנת לצלם את הגנב, ואין לאיסור מצד שניחא ליה. אלא שכתב שם בסוף דבריו, שאינו כבוד לשבת, להתקין מצלמה שתצלם בשבת את הגנבים, ובפרט כאשר הצילום נועד כדי לתפוס מי גונב את הקוגל בבית הכנסת, שכל המטרה היא לכבוד השבת עצמה.

סכנת נפשות: במשנת יוסף (שם) הוסיף, שאם הגנב פורץ לבית מגורים, מותר להתקשר למשטרה בשבת, כי גנב שפורץ לתוך בית מגורים ויודע שיש שם בני אדם, נחשב 'בא במחתרת', וכפי שנפסק

בשמירת שבת כהלכתה (סימן מא אות כה), וכל שכן שמותר להעמיד מצלמה. וכן דעת הג"ר אביגדור נבנצל שליט"א (הובא בספר אבני דרך חלק ט עמוד 152) שהדבר נחשב סכנת נפשות, ויש להשתמש בתמונות [כנראה כוונתו, שאין זה מעשה שבת באיסור, אלא מעשה שבת בהיתר, וממילא מותר להשתמש בתמונה שיכול למנוע את הפריצה הבאה].

5. השגחה על ידי מצלמות

כשר: ישנם גופי כשרות שמבססים את ההשגחה גם על ידי מצלמות, כך המשגיח יכול לצפות בכל רגע נתון בכל אשר נעשה, ויש תיעוד של כל מה שקרה במהלך השבת והחג, למשל ברפתות הכשרות המספקים חלב למוצרי מהדרין, במוצאי שבת המשגיח יכול לעבור על כל מה שהיה בשבת, ולוודא שלא עירבו בחלב הכשר - חלב בהמה טמאה, ושבעל הבית היהודי לא חילל שבת.

צריך להבין, מה ההיתר להציב מצלמה באופן כזה, ואיך מותר לבעל הבית היהודי לעמוד תחת המצלמה, הרי 'ניחא ליה' למצולם היהודי, שהמשגיח יבחין במעשיו, ויראה שהכל תקין לפי ההנחיות. ואולי יש ליישב, שמטרת הצילום הוא לראות שהחלב תקין ולא התעוררו בעיות כשרות, ולא חיללו שבת בחליבה, ולא עירבו חלב טמא, ואין מטרה בתמונה של בעל הבית - ואינו דומה לתמונה של שמחה משפחתית, שהמטרה בעצם תמונת האדם, וצריך עיון (י.ו.).

סיכום הגיליון

דינים העולים

- א. צילום אוטומטי: תיעוד של אירוע בשבת על ידי מצלמת אבטחה אוטומטית שמצלמת כל הזמן ברצף, אם מתכנן מראש להשתמש בתמונות, נחשב 'ניחא ליה' ואסור לעבור תחת המצלמה. ואם לא תכנן מראש ו'לא ניחא ליה' יש אוסרים ויש מתירים לשהות תחת המצלמה.
- ב. אם אחרי שבת החליט להשתמש בתמונות, לא נחשב 'ניחא ליה' למפרע, ויתכן שאינו הגון לעשות כן. ויש מצדדים שכלפי תמונה כן אומרים 'ניחא לי למפרע'.
- ג. צולם בשבת: לדעת רוב הפוסקים, תמונה שצולמה על ידי ישראל באיסור בשבת נאסרת כדין מעשה שבת. ויש שצידדו להקל, שתמונה אינה נאסרת מדין מעשה שבת. ובצילום אוטומטי גם לאוסרים, יש להתיר מכמה טעמים.
- ד. חילול ד': גם בצילום אוטומטי, אין ראוי לפרסם תמונה, משום חילול ה' שניכר שצולם בשבת, מחזיק ידי עוברי עבירה, זילותא דשבתא, אוושא מילתא, עובדין דחול, מראית העין, ועוד שיבואו לידי תקלה, שיכוון להצטלם ונהפך ל'ניחא ליה'.
- ה. גניבה: מותר לצפות בתמונות של יהודי שגנב בשבת, כי לא נחשב 'ניחא ליה', ו'מתעסק', ו'הלעיטוהו לרשע וימות'. ובפריצה לבית מגורים מותר לחלל שבת בגלל 'פיקוח נפש', וגם התמונה מותרת.
- ו. השגחה: בהשגחת כשרות ברפת על ידי מצלמות, צריך להבין מה ההיתר לבעל הבית היהודי לעמוד תחת המצלמה, שלכאורה 'ניחא ליה' למצולם שהמשגיח יבחין במעשיו. ❖

עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

לזיכרון עולם

הגיליון הונצח לעילוי

נשמת מורינו ורבינו

הגאון הגדול רבי נתן

יהודה לייב בן רבי

אלימלך מינצברג זצוק"ל

נלב"ע ט"ז חשוון תשע"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

הנושא לשבוע הבא;

'מחיאת כפים' בשבת קודש

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפו"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל

תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות

הממוחשבות של 'נדריים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ,

תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

הודעה:

אפשר לקבל את

הגיליון כל שבוע

במייל

5047867@gmail.com